

Memo

Van [REDACTED]
Afgestemd met -
Aan IPO wolven werkgroep
Datum 15 november 2021
Onderwerp Heroverwegen normen wolvenrasters
Bijlage(n) Mail [REDACTED] (in deze memo toegevoegd)

WWG 23 11 21 agendapunt 6

Inleiding

Wij hebben eerder gesproken over de normering van de rasters. Zeker indien wij de normen strakker willen gaan hanteren is dit te meer een punt van aandacht. In de concept tekst voor het nieuwe wolvenplan wordt nu nog gesteld dat wij dat nader gaan bezien. Dit mede in het licht van het verzoek om medewerking te geven aan een 'innovatieve pilot' op dat punt. Denkbaar is ook hier anders mee om te gaan.

Gevraagd wordt om:

Te bepalen of en hoe wij hier mee verder gaan. Grofweg de volgende opties:

- a. Handhaven huidige normen.**
- b. Handhaven huidige normen met behulp van pilot herooverweging verkennen.**
- c. Herooverwegen en nieuwe normen bepalen en deze opnemen in het Wolvenplan.**

Het spreekt voor zich dat deze discussie ook in het Landelijk Overleg Wolf zal plaatsvinden. In overleg met [REDACTED] zal bezien worden hoe dit kan worden geagendeerd.

Onderstaand de ingekomen mail:

Van: [REDACTED] <[REDACTED]@dlobv.nl>
Verzonden: zaterdag 13 november 2021 17:27
Aan: [REDACTED] <[REDACTED]@bij12.nl>
Onderwerp: Herooverwegen normen wolvenrasters

Beste [REDACTED]

Tijdens het laatste LOW heb ik het herooverwegen van de normen voor flexibele rasters aan gekaart.

Daarna is het stil op de radar maar ik hoor wel in de wandelgangen dat mijn oproep door sommige deelnemers aan het LOW verkeerd begrepen wordt.

Het wordt gezien als een stap achteruit terwijl ik hem zie als een grote stap vooruit.

In Gelderland begon men als pioniers in Nederland omdat zij immers de eerste provincie was die met gevestigde wolven te maken kreeg. Normen moesten bepaald worden en

werden in goed overleg vastgesteld. Dit zonder nog echt te weten wat dit in de praktijk zou gaan betekenen omdat er nog geen ervaring was met deze normen in Nederland en omdat de norm anders was dan in de landen om ons heen.

Voor zover ik weet zijn er ook duidelijke afspraken gemaakt over de vastgestelde normen. Er zou afgesproken zijn dat de normen die in de Gelderse commissie vastgesteld zijn het uiterste is wat je van een schapenhouder mag verwachten. De normen uit de commissie zijn later overgenomen door BIJ12.

Wat men toen niet wist is dat er in de praktijk nogal wat fysieke en praktische problemen ervaren worden bij het voldoen aan de gestelde normen waardoor het lastig blijkt om draagvlak te creëren.

Inmiddels zijn er wel ervaringen opgedaan met materialen om te voldoen aan de normen.

Terugkijkend hierop heb ik met meerdere collega's in het Gelderse wolvengebied gesproken en mij verdiept in wat wolvendeskundigen in Nederland en daarbuiten in media en tijdens kennisbijeenkomsten melden.

Voor de meeste gescheperde kuddes hoeven de problemen niet groot te zijn. Wanneer er goede afspraken gemaakt kunnen worden met de TBO's zijn er wat mij betreft meerdere oplossingen. Ik noem er drie. Flexibele wolfwerende omheiningen die langer op dezelfde plekken mogen blijven staan, één of meerder vaste wolfwerende omheiningen in het gebied of één of meerdere schaapskooien in het gebied. De financiering hiervan zal nog verder uitgewerkt moeten worden.

Voor de kuddes in, zoals we dat noemen, de flexnetten begrazing waarbij de kuddes één of enkele dagen in flexibele omheiningen grazen en dan weer verplaats worden is de uitdaging groter. Deze uitdaging geldt ook voor de winterbegrazing van gescheperde kuddes en weideschapenhouders.

Een groot deel van de leden van de VGSN is nog steeds bereid aan een oplossing te werken om samen te leven met wolven maar om dit draagvlak te behouden hebben zij wel behoefte aan perspectief. Duidelijkheid over waar de grens ligt van wat men van hen mag verwachten. Onder weideschapenhouders ligt het draagvlak lager omdat zij veelal geen perspectief zien in een rendabel verdienmodel wanneer zij aan de normen moeten voldoen.

Wanneer ik goed luister naar wolvendeskundigen in binnen en buitenland dan zou een wolf van nature niet proberen te springen maar proberen te kruipen. Gedrag wat ik geneigd ben te geloven omdat wij dat ook zien bij onze honden. Zij springen niet uit zichzelf over onze flexibele netten, dit moeten wij ze leren.

Wanneer de omheining goed gezet wordt en er staat voldoende stroom op de draad zal een wolf deze negatieve prikkel niet snel vergeten. Ook dit kunnen wij beamen. Het ge-

beurd weleens dat we boze passanten die hun hond uitlaten te woord moeten staan omdat hun hond geschrokken is na een aanraking met onze flexibele omheining waarna de hond niet meer in de buurt van onze schapen, omheining of zelfs niet meer op dezelfde plek durven komen. Het gebeurt ook wel eens dat onze eigen honden stroom krijgen en van schrik weglopen.

Met deze wetenschap en ervaringen zou een omheining, goed gezet en met genoeg stroom van 90 cm hoog voldoende moeten zijn. Een norm die ook in andere landen wordt gehanteerd.

Mijn ervaring en veronderstelling is dat dit ook voldoende was voor de wolf die vorig jaar rond Heusden rond hing. Hij heeft daar niet goed gedaan voor het draagvlak maar pakte alleen niet goed beschermd vee. Er was in die tijd ook een kudde schapen aan het grazen op de vestingwallen in Heusden. De bewuste wolf is 's nachts gezien op de vestingwallen door een buschauffeur. Hij is niet in de omheining van deze kudde geweest. De schapen stonden achter een flexnetten omheining van 90 cm hoog met voldoende stroom.

Een andere ervaring is van een collega op de veluwe, wolven zijn geregeld in de buurt van zijn schapen. In eerste instantie heeft hij met flexnetten van 90 cm hoog gewerkt zonder wolven aanvallen. Nu werkt hij met wolvennetten van 120 omdat dat van hem gevraagd wordt maar zijn stellige overtuiging is dat die van 90 cm voldoende zijn.

Het de informatie van wolvendeskundigen en de ervaringen van schapenhouders in het achterhoofd is het heroverwegen van de gestelde normen erg verstandig.

Schaapherders van voornamelijk gescheperde kuddes op de Veluwe werken met de nu geldende normen maar de bereidheid onder de weideschapenhouders is erg laag waardoor er nog veel onbeschermd vee rondloopt in het wolvengebied van Gelderland. Omdat het draagvlak zo laag is wordt er ook weinig gebruik gemaakt van de subsidie regeling.

Wanneer schaapherders wel inzetten op rasters die voldoen aan de norm maar weideschapenhouders niet waardoor hun schapen gepakt worden door een wolf hebben de goedwillende schaapherders daar last van. Immers de wolf leert zo dat schapen een makkelijke prooi zijn.

Ik ben ervan overtuigd wanneer we alle schapen in Nederland of om te beginnen alle schapen in aangewezen wolvengebieden achter deugdelijke 90 cm hoge omheining gaan houden dat we een enorme slag kunnen gaan maken. Ik verwacht ook dat wanneer de norm bijgesteld wordt het eenvoudiger wordt om schapenhouders te overtuigen waardoor het draagvlak zal toenemen. We moeten ons er ook van bewust zijn dat de stap van de huidige manier van schapenhouden naar een 90 cm hoge omheining al een hele grote stap is voor veel schapenhouders.

Het zou wel eens zo kunnen zijn dat we 90% van de wolven weg kunnen houden van schapen achter 90 cm, 95% achter 120 cm en er zal wellicht altijd een percentage zijn wat je nergens vandaan kunt houden.

Wanneer we een norm van 90 cm hanteren waar toch een wolf overheen gaat zou een tweede stap 120 kunnen zijn.

Datum 15 november 2021
Onderwerp -

Wel ben ik van mening dat de huidige gebruikte systemen voor flexibele omheiningen verbeterd dienen te worden. Zo zou minimaal de eis moeten zijn dat de netten en draad-systemen voorzien worden van een onderste aarde/- draad of er zal met een +/- systeem gewerkt moeten worden zodat een wolf altijd stroom krijgt wanneer hij probeert te krui-pen, ook wanneer de ondergrond waar hij op staat kurkdroog is waardoor hij zelf niet aard.

Mijn totaal oplossing zou zijn heel Nederland wolvenleefgebied, minimale bescherming 90 cm(goed gezet met aanvullende eisen) en als volgende stap 120 cm.
En uiteindelijk, wie hier niet aan voldoet geen vergoeding bij schade door wolf.

Hoe en waar kan ik dit bespreekbaar maken? Wel zo dat er ook echt inhoudelijk over ge-debatteerd kan worden.

Met vriendelijke groet,

[Redacted signature]

[Redacted contact information]